

መገመሪያ ፡ ክፍል ።

(፩)

ቋንቋ ።

ለቋንቋ ፡ ኹለት ፡ ስም ፡ አለው ። ፩ኛው ፡ ዘር ፤ ፪ኛው ፡ ነባር ። የዘርና ፡ የነባርም ፡ ጠቅላይ ፡ ስማቸው ፡ ሰዋስው ፡ ነው ። ይኸውም ፡ ነፍስና ፡ ሥጋ ፡ ሰው ፡ ተብለው ፡ ባንድ ፡ ስም ፡ ለመጠራታቸው ፡ ምሳሌ ፡ ይኾናል ፡ (ዘፍ፪ ፡ ፯) ።

ዳግመኛም ፡ ዘር ፡ ግብር ፡ ነባር ፡ ስም ፡ ተብለው ፡ ይተረጉማሉ ። ዘር ፡ ከዘራ ፡ ነባር ፡ ከነበረ ፡ ይወጣሉ ። የነባር ፡ ትርጓሜ ፡ በግእዝ ፡ ወንድና ፡ ሴት ፡ ያስተባብራል ፤ የነበረ ፡ የነበረች ፡ ማለት ፡ ይኾናል ፤ አዳም ፡ እንደዚሁ ፡ ያማረ ፡ ያማረች ፡ ተብሎ ፡ እንዲተረጎም ።

በሰዋስው ፡ ውስጥ ፡ አራት ፡ ዋና ፡ ነገር ፡ አለ ። ዘርና ፡ ነባር ፤ ግስና ፡ አገባብ ። ግስ ፡ ከዘር ፤ አገባብ ፡ ከዘርና ፡ ከነባር ፡ ይወጣሉ ።

ሦስተኛም ፡ ከዘርና ፡ ከነባር ፡ አንቀጽና ፡ ስም ፡ ይገኛሉ ። ከዘር ፡ የሚገኘው ፡ አንቀጽ ፡ ዘማች ፤ ከነባር ፡ የሚገኘው ፡ ነባር ፡ ይባላል ። ዘማች ፡ አንቀጽ ፡ ዐወቀ ፤ ነባር ፡ አንቀጽ ፡ ነው ። ዐወቀ ፡ በኅላፊና ፡ በትንቢት ፡ በዘንድና ፡ በትእዛዝ ፤ በዝርዝር ፡ ርባታ ፡ በጅ፩ ፡ መደብ ፡ ስለሚረባ ፡ ዘማች ፡ ተባለ ፤ ካያጅ ፡ ገሥጋሽ ፡ እንደ ፡ ማለት ፤ ዘማች ፡ አሞራ ፡ እንዲሉ ። ነው ፡ በ፱ ፡ መደብ ፡ በኅላፊ ፡ ብቻ ፡ በራሱ ፡ ዝርዝር ፡ እየጨመረ ፡ ስለሚረባ ፡ ነባር ፡ ተባለ ፤ ኗሪ ፡ ተቀማጭ ፡ የማይንቀሳቀስ ፡ ማለት ፡ ነው ።

አንቀጽና ፡ ስም ፡ ከዘር ፡ ሲገኙ ።

ዘር ።	አንቀጽና ፡ ስም ።
ማበብ ፡	አበበ ፡
መብሰጥ ፡	በለጠ ፡
መፍለቅ ፡	ፈለቀ ፡
ማወቅ ፡	ዐወቀ ፡ ዐዋቂ ፡

ይኸውም ፡ የግብር ፡ (ሥራ) ፡ ስም ፡ ነው ። (ዘር ፡ ከአንቀጽ ፡ መቅደሙና ፡ አንቀጽ ፡ ከዘር ፡ መገኘቱ ፡ በግእዝ ፡ ልማድ ፡ ነው ፤ ባማርኛ ፡ ግስ ፡ አጻጻፍ ፡ ግን ፡ አንቀጽ ፡ ይቀድማል) ።

ከነባር ፡ ስምና ፡ አንቀጽ ፡ ሲገኙ ።

አድማስ ፤ አድማሱ ፡ አድማሴ ።
 ሶራ ፤ ሶረን ፡ ሶረኔ ፡ ሶሪት ፡ ሰራን ፡ ወሰራ ።
 ፈንዝ ፤ ፈንዛ ፤ ፈንዜ ፡ ፈንዞ ፡ ፈንዝማ ፤ ፈንዘ ፡ አፍንዘነዘ ፡ ተፍንዘነዘ ።
 ቆፍ ፤ አቋፈ ፡ አስቋፈ ፡ ተቋፈ ፡ ቋፍ ።
 መንሸ ፤ (መነሽ) ፡ አመነሽ ፡ ተመነሽ ፡ ተመናሽ ፡ መመናሽ ፡ ይመናሹ ፡ ማለቱን ፡ ያሳያል ።

ፈረንጆች ፡	ቋንቋን ፡	ላንግ ፡ (ልሳን ፡ ምላስ) ፡
	ሰዋስውን ፡	ዲክሲዮኔር ፡ (መዝገበ ፡ ቃላት) ፡
	ዘርን ፡	ኢንፊኒቲፍ ፡
	ነባርን ፡	ሱብስታንቲፍ ፡
	ግስን ፡	ቦካቡሌር ፡
	አገባብን ፡	ግራሜር ፡ ይሉታል ።

መራሕያንን ፡ እየጨመሩ ፡ ዘሩን ፡ አንቀጽ ፡ ያደርጉታል ፤ እሱንም ፡ ቤርብ ፡ ይሉታል ።

ቋንቋ ፤ አፍ ፡ ነገር ፡ ቃል ፡ ማለት ፡ ነው ፤ አፍን ፡ ቋንቋ ፡ ያሠኘው ፡ ጎዳሪ ፡ በማገደር ፡ ይኸናል ። የእኩሌ ፡ ዐመሉ ፡ አይታወቅም ፡ ሲሉ ፡ ቋንቋው ፡ ይላሉ ፤ የሥራው ፡ መግለጫ ፡ ማለት ፡ ነው ።

ሰዋስው ፤ መሰላል ፡ ዕርኩን ፡ ከታች ፡ ወደ ፡ ላይ ፡ ከላይ ፡ ወደ ፡ ታች ፡ መመላለሻ ፡ (ደረጃ ፡ መውጫና ፡ መውረጃ) ፡ ማለት ፡ ነው ፤ እሱም ፡ ሶሰው ፡ ካለው ፡ ከግእዝ ፡ እንቀጽ ፡ ይወጣል ። የሰዋስውን ፡ ትምርት ፡ ዘይቤ ፡ ለማወቅ ፡ ከሥር ፡ እስከ ፡ ጫፍ ፡ እየመላለሱ ፡ መማር ፡ እንዲገባ ፡ ያሳያል ። በዘመናችን ፡ ግን ፡ አገባብን ፡ ብቻ ፡ ሰዋስው ፡ ይሉታል ።

አገባብ ፤ የቋንቋ ፡ ሥርዐት ፡ ደንብ ፡ ሕግ ፡ ወሰን ፡ ደንበር ፡ ማለት ፡ ነው ፤ እሱም ፡ ገባ ፡ ካለው ፡ እንቀጽ ፡ ይወጣል ።

አንቀጽ ፤ በር ፡ መግቢያ ፡ ኬላ ፡ ማለት ፡ ነው ፤ እሱም ፡ ነቅጽ ፡ ካለው ፡ ከግእዝ ፡ ግስ ፡ ይወጣል ። አንዱ ፡ ግስ ፡ ባራት ፡ አንቀጾች ፡ ይከፈላል ፤ እነዚህም ፡ ጎሳፊ ፡ ትንቢት ፡ ዘንድ ፡ ትእዛዝ ፡ ናቸው ። ሰው ፡ በበር ፡ ገብቶ ፡ ውስጥ ፡ ያለውን ፡ ኹሉ ፡ ያያል ። እንደዚህም ፡ ኹሉ ፡ በሩቅ ፡ ወንድ ፡ ዐወቀ ፡ ብሎ ፡ ይዠምርና ፡ በ፱ ፡ መደብ ፡ ከዚህም ፡ በላይ ፡ ያረባል ።

ግስ ፤ የተገሰሰ ፡ የተዳሰሰ ፡ የተለወጠ ፡ ማለት ፡ ነው ፤ ፍርድ ፡ ተገሰሰ ፡ እንዲሉ ፡ ተለወጠ ፡ ሲሉ ። ወርቁ ፡ ገሰሰ ፡ ቢል ፡ ለቀቀ ፡ ማለት ፡ ይኸናል ። ይኸውም ፡ ገደለ ፡ ተጋደለ ፡ ተገዳደለ ፡ አጋደለ ፡ አገዳደለ ፤ ዐወቀ ፡ አሳወቀ ፡ ታወቀ ፡ ተዋወቀ ፡ አስታወቀ ፡ አስተዋወቀ ፡ እያለ ፤ ገደለ ፡ ተደራራጊውና ፡ አደራራጊው ፤ ዐወቀ ፡ ካስደራጊው ፡ ዠምሮ ፡ መለዋወጡን ፡ ያሳያል ። በሌላውም ፡ ግስ ፡ ብዙ ፡ መለዋወጥ ፡ አለ ። ቀጥጥር ፡ ፱ ፡ ተመልከት ።

በግእዝና ፡ በማርኛ ፡ የቋንቋ ፡ መጽሐፍ ፡ ግስ ፡ ይባላል ፤ ትርጓሜውንም ፡ ባላገባበች ፡ ጓዝ ፡ ይሉታል ። ሙሽራው ፡ ሙሽራዬቱን ፡ ከገሰሰና ፡ ከዳሰሰ ፡ ካወቀ ፡ በኋላ ፡ ልጆች ፡ ይወልዳል ፤ ዘሩን ፡ ያበዛል ፡ (ዘፍ፬ ፡ ፩—፪) ። እንደዚህም ፡ ኹሉ ፡ አንዱ ፡ ግስ ፡ ባምስት ፡ አዕማድ ፡ ይገሰሳል ፤ ከአንቀጽ ፡ ዠምሮ ፡ ቅጽልን ፡ ጥሬን ፡ ዘርን ፡ አገባብን ፡ ያስገኛል ።

መምህራን ፡ በሚዚዎች ፡ ይመሰላሉ ።

ነባር ፡ የደናግል ፡ ምሳሌ ፡ ነው ።